

„Charkovská škola fotografie: Od sovětské cenzury k Nové estetice“ – Zpřístupňujeme on-line archiv fotografií z pozdní sovětské a postsovětské éry včetně výzkumných materiálů a stories.

Vítejte na webu ksp.ui.org.ua „Charkovská škola fotografie: Od sovětské cenzury k Nové estetice“, který vznikl v rámci programu Ukrajinského institutu #UkraineEverywhere. Jde o nejrozsáhlejší webový archiv, který se věnuje nejznámějšímu fotografickému hnutí na Ukrajině, Charkovské škole fotografie. Webový archiv nabízí více než 2 000 fotografií, profily 28 umělců a několika uměleckých skupin, eseje badatelů i fotografické studie ve formátu příběhů („stories“), který je oblíbený na sociálních sítích. Stránka existuje v anglické a ukrajinské jazykové verzi a některé části jsou také dostupné ve francouzštině.

Ukrajinský institut vytvořil program #UkraineEverywhere s cílem představit ukrajinskou vizuální kulturu v on-line světě. Odhaluje významné počiny ukrajinských umělců a evropské veřejnosti prezentuje vzájemnou provázanost ukrajinského a evropského uměleckého prostředí. Partneři tohoto projektu jsou přesvědčeni, že v době pandemie, kdy obvyklá komunikace není možná a kulturní interakce poněkud stagnují, jsou on-line projekty zárukou, že se umělecké vazby zcela nepřerouší.

Charkovská škola fotografie je experimentální, nonkonformní umělecké hnutí, které se zformovalo na konci šedesátých a na počátku sedmdesátých let minulého století ve městě Charkově na východní Ukrajině, která byla tehdy součástí Sovětského svazu. Komunita charkovských fotografů vytvořila nový vizuální jazyk, který odporoval oficiálnímu sovětskému kánonu, a zanechala po sobě fotografickou kroniku, která ironicky zachycuje a reflektuje nejrůznější aspekty života v (post) sovětské společnosti. Charkovská škola fotografie dala vzniknout alternativní estetice v prostředí, které novým alternativám nepřálo, a za předmět své umělecké tvorby si vybrala realitu života na konci sovětské éry. Její současná tvorba také reflektuje aktuální témata, ať už se jedná o ruskou okupaci, vliv hnutí #MeToo na umění, následky kolektivních historických traumat, otázku tělesnosti, vlastní identity či vztahových modelů a společenských hierarchií.

„V tvorbě fotografií Charkovské školy najdeme zejména ironii a sebeironii, ať již jde o nestrojené fotografické snímky, inscenované fotografie, zachycení sociálních procesů nebo reflexi osobních problémů,“ uvedl kurátor projektu Igor Manko.

Nejvýznamnějším představitelem hnutí je světoznámý fotograf Boris (Bob) Michajlov, který jako jediný umělec z postsovětských zemí získal cenu nadace Erny a Viktora Hasselbladových. Michajlov, jenž žije od konce devadesátých let v Berlíně, je považován za jednoho z prvních mediálních umělců. Evropští kritici ho nazývají „jedním z nejvýznamnějších umělců, kteří vzešli z regionu bývalého Sovětského svazu.“ Letos Ukrajina konečně docenila význam Michajlova díla a udělila mu Ševčenkovu cenu v oblasti vizuálního umění, což je nejprestižnější umělecké ocenění v zemi. Dalšími významnými zástupci Charkovské školy fotografie jsou Serhij Bratkov, Viktor a Serhij Kočetovovi, Oleh Mal'ovanij, Jevhenij Pavlov, Miša Pedan, Leonid Pesin, Roman Pjatkovka, Jurij Rupin, Andrij Avdejenko a další. K Charkovské škole se hlásí okolo třicítky umělců a několik uměleckých skupin. Většina badatelů dělí Charkovskou školu na tři generace, přičemž ta třetí zahrnuje umělce, kteří začali tvořit během posledních dvaceti let, tedy na počátku 21. století.

„Program Ukraine Everywhere jsme vytvořili, abychom mohli hovořit o představitelích ukrajinského umění a ikonických fenoménech, které oslovují celý svět. Charkovská škola fotografie takovým fenoménem bezpochyby je, jak dokládají početné studie ukrajinských i zahraničních odborníků. Témata, kterými se projekt ksp.ui.org.ua zabývá, zejména pak redefinice toho, co je „krásné“ a „společensky přijatelné“, a role umění při překonávání totalitního smýšlení, nejsou dnes o nic méně důležitá, než byla před padesáti lety,“ říká Oleksandr Vinogradov, vedoucí oddělení vizuálního umění na Ukrajinském institutu.

Ne vždy je postsovětský divák připravený akceptovat tvrdý vizuální jazyk Charkovské školy, její bezprostřední smělost a témata, která otevírá (život bezdomovců, [neskrývaná mužská tělesnost](#), [chátrající nemocnice v postsovětské době](#) a tak dále). Rozvíjí koncept vizuálního „úderu“, který ve 30. letech minulého století vytvořili němečtí a sovětské výtvarní umělci. Historik Bohdan Šumilovič [napsal](#), že „v tomto aspektu Charkovské školy badatelé často viděli znovuzrození estetiky dadaismu.“ [Tetiana Pavlova označuje Charkovskou školu za „zelenou avantgardu“](#) v kontrastu k „rudé avantgardě“ let dvacátých. „Pokud bychom analyzovali celkovou image a styl Charkovské školy fotografie (známý jako ‚brutální‘), jasně bychom viděli, že se jí prolíná zelená, hippie tematika. Hlavními principy tohoto období byly naturalizace, respektive přirozené instinkty,“ uvádí Pavlova.

Návštěvníci webu věnovaného dílu Charkovské školy se dozví nejen o uměleckých procesech, ale také například o tom, jak se v průběhu minulého půlstoletí na Ukrajině vyvíjelo městské prostředí zahrnující kulturní prostory i realitu všedního života, jak se v postsovětské společnosti měnila kritéria krásy a interpretace konceptů feminity a maskulinity a proč je i v moderní ukrajinské společnosti tělo stále metaforou pro hranice individuality a osobnosti, která pokouší limity „veřejné morálky“. Nonkonformní umělci byli pod přísnou kontrolou sovětského režimu, ale i přes to se jim podařilo proniknout skrze železnou oponu a navázat kontakty s evropskými uměleckými hnutími.

Název „škola“ je dnes často diskutovaný, neboť sdružení charkovských fotografů bylo neformální, přesto však Charkovská škola fotografie vstoupila do historie moderního ukrajinského vizuálního umění právě pod tímto názvem.

Kurátorem projektu je Igor Manko, který patří ke druhé generaci umělců Charkovské školy. Partneři projektu: Projekt VASA a Museum Charkovské školy fotografie (anglická zkratka MOKSOP – the Museum of Kharkiv School of Photography). Projekt realizuje mediální agentura Bagels & Letters a je součástí programu Ukrajinského institutu #Ukraine Everywhere, který slouží k prezentaci ukrajinské vizuální kultury v on-line prostředí.

Ukrajinský institut je veřejná instituce napojená na Ministerstvo zahraničních věcí Ukrajiny. Klade si za cíl posílit pozici Ukrajiny na mezinárodním poli prostřednictvím kulturní diplomacie. Institut pomáhá navazovat mezinárodní spolupráci jednotlivců i institucí a vytváří příležitosti pro interakci a spolupráci Ukrajiny se zahraničím.